

ÜHE HUVITAVA JUUBELI PUHUL

Faljud tartlased on näinud tänavatel suhteiselt reipalt asuvat elatanud meest, kes kõikvõimalikel puhkudel sõna võtta armastab. See on Villem Ernits. Täna tähistab ta oma 90-ndat sünnipäeva. Mitte kõik ei tea, et see tavalisest veidi erineva välimusega mees on meie kultuuriloo etendanud oma osa.

Kes on kuulnud tema sõnavõtte, teavad, et ta oskab mõnikord küsimusi näha uue, originaalse vaatenurga all. Tal orjuba noorusest peale olnud elav vaist kõige uue suhtes, ehkki alati pole piisanud järjekindlust oma mõtete süsteemi viimiseks ja algatuste edasiarendamiseks.

Keskkooliõpilasena avaldas ta ajakirjas «Eesti Kirjandus» (1910) pikema artikli C. R. Jakobsonist, mis veel tänapäevalgi on huviga loetav. Üliõpilasena tundis huvi paljude Venemaa kõrgkoolides õppivate eesti üliõpilaste koondamise vastu. Sel eesmärgil kutsuti 1913. aastal kokku eesti üliõpilaste asemikkude kogu ja hakati välja andma ajakirja «Üliõpilaste Leht», mille esimeseks toimetajaks oli V. Ernits. Hiljem huvitas teda Venemaa eri paikades elavate eestlastega sidemete pidamine.

1917. aasta revolutsioonide ajastul sukeldus V. Ernits poliitilisse võitlusse, mis teda hiljem viis Asutavasse Kogusse ja Riigikogusse (sotsialistide rühmas). Üksvahe räägiti ja kirjutati ajalehtedes temast isegi kui võimalikust haridusministrist.

Et V. Ernits paistis juba üliõpilasena silma oma keeleteaduslike huvidega, arvestati Tartu ülikooli taasavamisel (1919) temaga kui tulevase õppejõuga slaavi filoloogია õpetajal. Eradotsendina pidaski ta 1919–1923 loenguid, kuid ülikooli poolt pakutava võimaluse teaduslikku töösse süvenemiseks jättis ta kasutamata, sukeldudes selle asemel karskustöösse.

Villem Reimani surmaga (1917) jäi Eesti Karskusseltside Kesktoimkonna (hilisema nimega Eesti Karskusliidu) esimehe koht vakantseks. V. Reimani vanemad ideekaaslased (nagu O. Kallas, P. Põld jt.) olid riiklike ülesannetega tugewasti koormatud, sellepärast valiti X karskuskongressil 1919. aastal sellele kohale noor V. Ernits, kes üliõpilasena oli karskustöös osalenud. Siit peale kujunes karskusliikumine mõneks ajaks V. Ernitsa peamiseks tegevusalaks. Selle tegevusega omandas ta tunnustuse väljaspool Eestitki, mis avaldus selles, et ülemaailmne karskusliit määras ta

oma esindajaks Balti riikidesse.

Karskusliikumist juhtides õnnestus V. Ernitsal ära hoida selle liikumise kaldumine sektanilikku ja usulis-askeetlikku sõiduvette, kuhu see välismaail mõnikord suundus. V. Ernits lõi viljakad töökontaktid progressiivsete jõududega, esmajoones haritlaskonna ja õppiva noorsooga, mis kindlustas karskusele suhteliselt laia kõlapinna. V. Ernitsa poolt külvatud seemnete võrsumist ei suutnud täiesti takistada isegi 30-ndate aastate poliitiline reaktsioon ja Eesti Karskusliit ning tema maja jäi kuni 1940. aasta juunipöördeni Tartu progressiivse intelligentsi üheks tugipunktiks.

1928. aastal, kui Eesti Karskusliidu esimeheks mitmesugustel põhjustel kutsuti P. Põld, pöördus V. Ernits tagasi teadusesse. Talle määrati Poola valitsuse stipendium enese-täiendamiseks Varssavi ülikooli juures ja hiljem jäigi ta sinna kuni Teise maailmasõja alguseni eesti keele lektoriks. Nüüd sai ta mahtli lõpule viia oma doktoriväitekirjana kavatsatud kuid kaitsmata jäänud uurimuse «Eesti elemente

vene ja teistes slaavi keeltes». Vastav käsikiri asub kirjandusmuuseumi käsikirjade osakonnas. Tutvumine sellega näitab, et V. Ernitsa panus slaavi filoloogiasse uurimisse on suurem, kui mõnikord arvatakse. Allikmaterjali süstemaatiliseks käsitlemise korral võinuks see panus olla veelgi suurem.

Sõjajärgses nõukogulikus Eestis kohtame V. Ernitsat jälle mitmesuguste uute ideede propageerijana. Kodukandis Paial õhutab ta kolhooside asutamist, Tartus katsetab karskusliikumist taas elustada. Ülikoolis tehakse talle ülesandeks õpetada vene, bulgaaria, poola jm. slaavi keeli. Ta teebki seda vahelduva eduga kuni pensionile siirdumiseni 1959. aastal. Sügavamaks teaduslikuks koondumiseks oli jõud juba lõpuni kulutatud.

Praegu liigub 90-aastane Villem Ernits oma aastate kohta veel küllalt kõbusana meie hulgas. Ta mõte hõlhub põhiliselt mineviku mälestuste valas, kuid kiirgab nüüdki veel mõnikord originaalseid, tänapäevalikke sädemeid.

ALEKSANDER ELANGO

HANS PARDASE foto

